

Nordiske menn gjør mest hjemme

Mens gifte eller samboende menn i Norge og Sverige gjør nær 40 prosent av husholdningsarbeidet, er innsatsen under 25 prosent i Italia og Spania. Dette viser tall fra tidsbruksundersøkelser som er gjennomført i 15 europeiske land. Forskjellene er der også for familier med små barn, og der begge foreldre er i inntektsgivende arbeid. De nordiske mennene gjør en større del av det typiske husarbeidet, slik som å lage mat og vaske opp, rengjøre bolig, vaske og stryke tøy.

Det er EUs uttalte politiske mål å øke kvinners deltakelse i arbeidslivet. For å nå målet vil EU endre familiepolitikken ved å sette opp minimumskrav for betalt barnepass og gi foreldre bedre muligheter til å ta fødselspermisjon, for slik å forene familieliv og yrkesliv (se European Council (2003): Council Directive/96/34/EC).

Mye forskning har vært rettet mot forbindelsen mellom familiepolitikk, kvinners deltakelse i arbeidslivet og fødselsrate. Blant annet finner Gerda Neyer (2006) tegn på at de tre faktorene henger sammen. Hun mener imidlertid at vi fremdeles mangler en klar forståelse av i hvilken grad familiepolitikk og likestilling mellom kjønnene påvirker fødselsrate og yrkesaktivitet.

Menn ofte usynlige i forskningen

I vår sammenligning av europeiske land som tydelig skiller seg fra hverandre i både fødselsrate og kvinners deltakelse i arbeidslivet, har vi valgt spesielt å se på kjønnsaspektet, og å legge vekt på menns handlemåter. Andre analyser gjort omkring disse forholdene, er mest rettet mot kvinners situasjon og kvinners atferd. Menn er ofte usynlige.

Datakilde

Dataene i denne artikkelen er hentet fra tidsbruksundersøkelser som er gjennomført av de ulike nasjonale statistikkbyråene i Europa. Disse dataene er samlet i en base under navnet *Harmonised European Time Use Surveys (HETUS)*. Det finske nasjonale statistikkbyrået har vært ansvarlig for å sette sammen og harmonisere databasen. Statistiska centralbyråen i Sverige har utviklet og er ansvarlig for verktøyet som genererer tabeller. Eurostat har finansiert arbeidet med basen.

Dataene for hvert land er samlet inn i løpet av et helt år, 365 dager. Tidspunktet for denne perioden varierer, men for alle landene ligger perioden mellom årene 1998 og 2002. Tallene som er brukt i artikkelen, gjelder for aldersgruppen 20 til 74 år.

Tolkninger av dataene er forfatterens fulle ansvar, og representerer ikke nødvendigvis synet til dem som står bak HETUS-databasen, eller de enkelte nasjonale statistikkbyråene som har bidratt til basen.

Artikkelen er basert på et foredrag holdt under den internasjonale tidsbrukskonferansen (IATUR) i Washington DC i oktober 2007.

Klas Rydenstam og
Odd Frank Vaage

Klas Rydenstam (t.v.) er forsker ved svenske Statistiska centralbyråen der han er ansvarlig for tidsbruksundersøkelser. Han har deltatt i Eurostats harmonisering av tidsbruksstatistikken i Europa siden starten i 1993. (klas.rydenstam@scb.se)

Odd Frank Vaage er sosiolog og seniorrådgiver i Statistisk sentralbyrå, Seksjon for levekårsstatistikk. Hans sist utgitte publikasjon er *Kultur- og mediebruk i forandring* (2008) i serien Statistiske analyser. (ova@ssb.no)

Denne typen sammenligninger mellom land har ikke vært mulig før. 15 land i Europa har gjennomført de samme tidsbruksundersøkelsene, noe som gjør det mulig med sammenlignende studier.

I de fleste europeiske land er det for tiden en positiv sammenheng mellom kvinners deltakelse i arbeidslivet og fødselsrate. De nordiske landene representerer en ekstrem side. Både deltakelse i arbeidslivet og fødselsraten er relativt høy. Hellas, Italia og Spania er på den motsatte siden, med både relativt lav deltakelse i arbeidslivet og lav fødselsrate. En vanlig forklaring på denne forskjellen er at det er lettere for kvinner å forene inntektsarbeid med familie i nordiske land enn i sydlige land. Dette henger sammen med måten barnepass er tilrettelagt, og hvordan foreldres yrkespermisjon fungerer. Barnehager og fødselspermisjoner kan gjøre det lettere å kombinere yrkesliv med familieliv.

Tar mer ansvar?

Vårt spørsmål er: Er det sannsynlig at også menns handlemåter påvirker dette? Tar menn i de nordiske landene ansvar for en

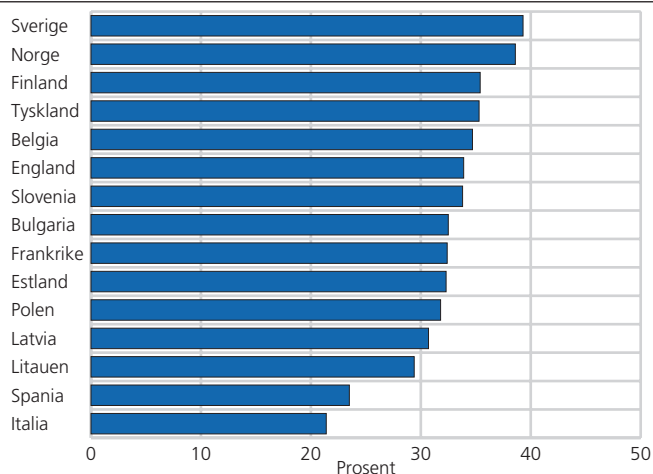
større del av de oppgavene i familien som antakelig hindrer kvinner fra å delta på arbeidsmarkedet, sammenlignet med menn i for eksempel Italia og Spania? Eller mer presist: Er det en forskjell mellom de to gruppene av land når det gjelder likestilling mellom menn og kvinner i familielivet, det vil si menns andel av den totale tiden som brukes til husholdningsarbeid? Med husholdningsarbeid mener vi her ikke bare vanlig husarbeid slik som matlaging, oppvask og vask av hus. Vi mener også vedlikeholdsarbeid knyttet til bolig og innbo, pass og stell av barn, innkjøp og hagestell samt reising knyttet til slike oppgaver.

Figur 1 viser at i alle 15 land som er med i databasen med europeiske tidsbruksundersøkelser, gjør gifte eller samboende menn mye mindre enn halvparten av det husholdningsarbeidet som menn og kvinner gjør til sammen. Menn når ikke engang opp til 40 prosent i noen av disse landene. I de fleste land ligger andelen mellom 32 og 35 prosent.

Forskjell på nord og sør

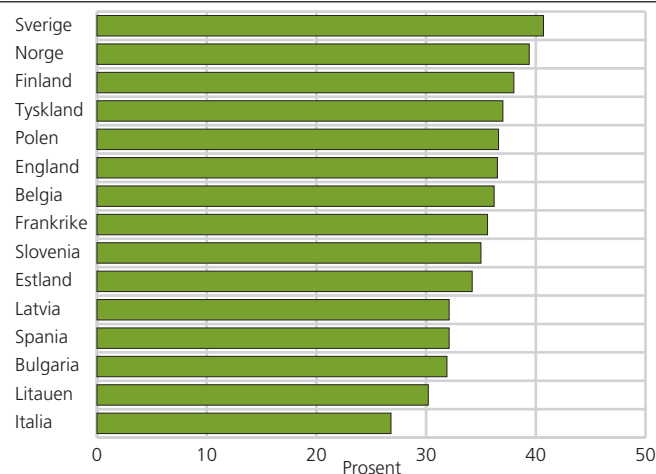
Menn i Sverige og Norge utfører den største andelen, rundt 39 prosent. De seks landene hvor menn tar størst andel av husholdningsarbeidet, tilhører Norden eller den vestlige delen av Sentral-Europa. I Spania og Italia gjør gifte

Figur 1. **Menns andel av det totale husholdningsarbeidet en gjennomsnittsdag i ulike land i Europa. Gifte/samboende menn i alderen 20-64 år. Prosent**

Kilde: De harmoniserte europeiske tidsbruksundersøkelsene.

Figur 2. **Menns andel av det totale husholdningsarbeidet en gjennomsnittsdag i ulike land i Europa. Gifte/samboende menn i alderen 20-64 år. Begge partnere yrkesaktive. Prosent**

Kilde: De harmoniserte europeiske tidsbruksundersøkelsene.

eller samboende menn minst husholdningsarbeid, sammenlignet med det menn og kvinner gjør til sammen. I begge land er andelen under 25 prosent, det vil si at kvinner bruker tre timer på husholdningsarbeid for hver time menn bruker.

Det er tydelige forskjeller mellom de 15 landene når det gjelder andelen menn som i det hele tatt utfører husholdningsarbeid en gjennomsnittsdag. I tre land er andelen høyere enn 30 prosent: Norge, Sverige og Belgia. Også de tre landene som kommer deretter, tilhører den nordvestlige delen av Europa. Og igjen finner vi lavest andel blant menn i Italia og Spania, sammen med Latvia. Disse tallene gir rimelig god støtte for ideen om at det er en stabil forskjell i menns husholdningsaktivitet mellom den nordlige og sørlige delen av Europa.

Gjør ikke mer i huset om kona jobber

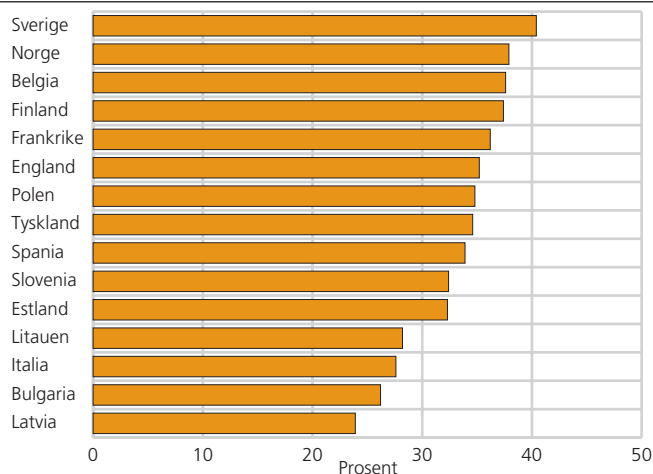
Hittil har vi sett på alle gifte eller samboende menn i alderen 20-64 år, uten å ta hensyn til om den andre parten i parforholdet er yrkesaktiv. Andelen av parene der begge partnere er yrkesaktive, er forskjellig i de ulike landene, godt over 30 prosent i Norge og Sverige, og under 30 prosent i Italia, Spania og Polen, viser HETUS-dataene. Dette kan kanskje påvirke tallene i figur 1. Derfor skal vi også se på de parene der begge arbeider utenfor hjemmet: Tar menn mer ansvar for husholdningsarbeidet dersom partneren er yrkesaktiv?

Som figur 2 viser, er forskjellen ikke særlig stor. I de fleste land utfører menn en litt større del av det totale husholdningsarbeidet når begge partnere er yrkesaktive. I sju land gjør de mellom 34 og 37 prosent. Igjen finner vi den høyeste innsatsen blant menn i Sverige og Norge: rundt 40 prosent. Lavest er den blant italienske menn, bare litt over 25 prosent. Litauen, Bulgaria, Latvia og Spania er andre land hvor menns andel er spesielt lav.

Det er bare små forskjeller når det gjelder menn som utfører husholdningsarbeid i løpet av en gjennomsnittsdag når begge partnere er yrkesaktive, i forhold til når dette ikke tas hensyn til. Norske og svenske menn har også i disse tilfellene de høyeste deltakerandelene. For spanske og italienske menn

Figur 3. **Menns andel av det totale husholdningsarbeidet en gjennomsnittsdag i ulike land i Europa. Gifte/samboende menn med barn 0-6 år. Begge foreldre yrkesaktive. Prosent**

Kilde: De harmoniserte europeiske tidsbruksundersøkelsene.

er det en økning på omtrent 10 prosentpoeng når de har en partner i jobb. Latviske menn deltar minst.

Liten endring med barn i familien

Hittil har vi sett på alle personer i alderen 20-64 år uansett om de har barn eller ikke. Å ha barn i familien betyr vanligvis en ekstra byrde i husholdningsarbeidet for foreldrene, særlig tatt i betraktning at pass og stell av barn regnes med som husholdningsarbeid. Figur 3 viser tall for gifte eller samboende menn med barn i alderen 0-6 år, hvor begge partnere er yrkesaktive.

I de fleste land er det ikke noen klar forskjell i mennenes deltagelse i det totale husholdningsarbeidet når de har barn fra 0 til 6 år, i forhold til gifte/samboende menn under 64 år hvor begge partnere er yrkesaktive. Igjen er det de svenske og norske mennene, sammen med de belgiske og finske, som utfører den største andelen av dette arbeidet.

Den laveste deltagelsen finner vi blant menn som har barn i de søreuropeiske og de tidligere østeuropeiske landene. I land som Bulgaria og Latvia synker menns innsats når det er små barn i familien.

Derimot er andelen menn som faktisk deltar i husholdningsarbeidet, høyere i nesten alle land når de har små barn. Igjen finner vi et skille mellom menn i den nordre/sentrale delen av Europa og den sørlige/østlige delen. Den første gruppen har en høyere andel deltakere. Latviske menn har lavest andel deltakere, og det ser ut til at de tar en mindre del av husholdningsarbeidet når de har små barn enn når de ikke har det.

Mannen reparerer, kona lager mat

Hva ligger bak forskjellen mellom de to gruppene land: Norge og Sverige, mot Italia og Spania?

I de nordiske landene er menns og kvinners andel av husholdningsarbeidet mer jevnt fordelt enn i Italia og Spania som representerer de sørlige landene. Her er menns deltagelse på hjemmebane mer beskjeden. Er denne forskjellen knyttet til noen spesielle typer av husholdningsarbeid? Figur 4 viser menns andel av åtte husholdningsaktiviteter. Alle menn her er gift eller samboende, og begge partnere er yrkesaktive.

Mennenes del av den tiden som blir brukt til kjøp av varer og tjenester, omsorg for barn samt reising knyttet til husholdningsarbeid, er nokså lik landene imellom. Mennenes andel varierer fra omtrent 35 prosent til litt under 50 prosent. Kjønnsforskjellen for denne typen aktiviteter er derfor ikke spesielt stor. Det er heller ikke stor forskjell mellom de fire landene når det gjelder tid som brukes på disse aktivitetene (se figur 5).

Vedlikeholdsarbeid er derimot tydelig kjønnsdelt, spesielt i Italia – det ser ikke ut til at kvinner bruker noe tid i det hele tatt på dette. Spanske, norske og svenske menns andel – godt og vel 80 prosent – er bare marginalt forskjellig. Tallene bak andelen er likevel svært forskjellige. Italienske og spanske menn bruker i gjennomsnitt omtrent 5 minutter om dagen til slike aktiviteter, mens

menn i de nordiske landene bruker omtrent 25 minutter.

I Sverige bruker menn og kvinner like mye tid på hagestell. I de andre tre landene gjør menn en større del av dette arbeidet enn kvinner. Forskjellen er størst i Italia, hvor menn gjør 80 prosent av hagearbeid. Men norske og svenske menn bruker litt mer tid på hagestell enn menn i Italia og Spania, henholdsvis 11-12 minutter, mot 5-8 minutter.

Svensker flinkest til matlaging og vask

Det er tydelige forskjeller mellom nordiske menn og menn i sør når det gjelder det mest sentrale husholdningsarbeidet, det vil si matlaging, oppvask, rengjøring og rydding av bolig og vasking/stryking av tøy. Svenske menns andel av den totale tiden som brukes til denne typen aktiviteter, er omtrent dobbelt så stor som for italienske menn. Nordmenn og spanjoler plasserer seg i et mellomsjikt (figur 4).

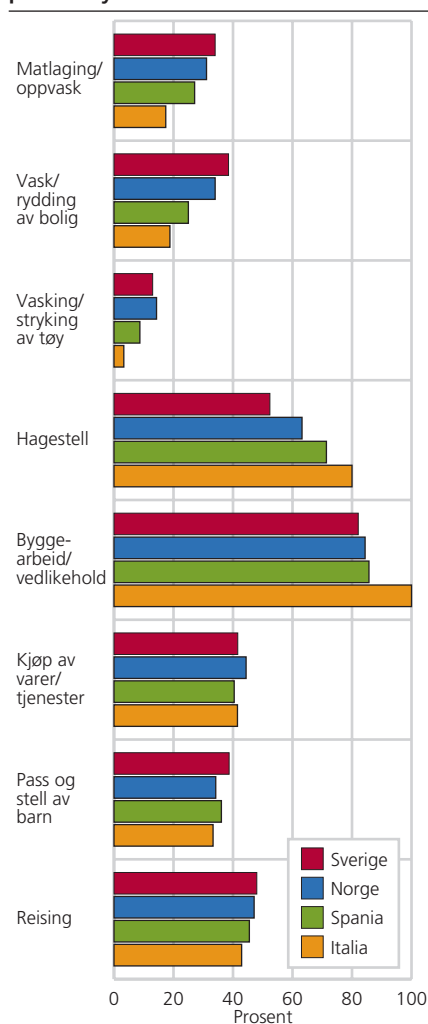
Vask/stryking av tøy er den aktiviteten som viser størst forskjell mellom menn og kvinner i alle fire land. Norske menns andel er 14 prosent, svenske menns er 13 prosent, spanske menns er 9 og italienske menns er 3 prosent. Tiden som brukes på denne aktiviteten er svært liten, bare noen få minutter i løpet av dagen.

I alle fire land bruker yrkesaktive menn omtrent like mye tid på rengjøring og rydding av bolig, 20 minutter per dag eller litt mindre (figur 5). Menns andel av den tiden menn og kvinner bruker sammenlagt til vask og rydding, varierer likevel ganske mye, fra nesten 40 prosent i Sverige til nær 20 prosent i Italia. Nordmenn og spanjoler faller igjen i et mellomsjikt (figur 4).

Italienske menn bruker minst tid på matlaging/oppvask. De bruker omtrent 20 minutter, som er 17 prosent av all tid som brukes på denne aktiviteten. Menn i de andre tre landene bruker litt mer enn 30 minutter per dag, og andelen er 27 prosent i Spania, 31 i Norge og 34 i Sverige.

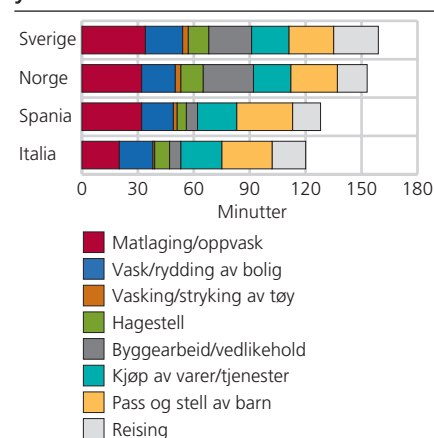
Som en oppsummering kan vi si at det er klare forskjeller mellom menn i de fire landene når det gjelder deres deltakelse i det totale husholdningsarbeidet. Forskjellenes størrelse og retning varierer med type oppgaver. Den samlede tiden menn bruker på husholdningsarbeid, varierer også mellom de fire

Figur 4. Menns andel av ulike typer husholdningsarbeid en gjennomsnittsdag i Sverige, Norge, Spania og Italia. Gifte/samboende menn 20-64 år. Begge partnere yrkesaktive. Prosent

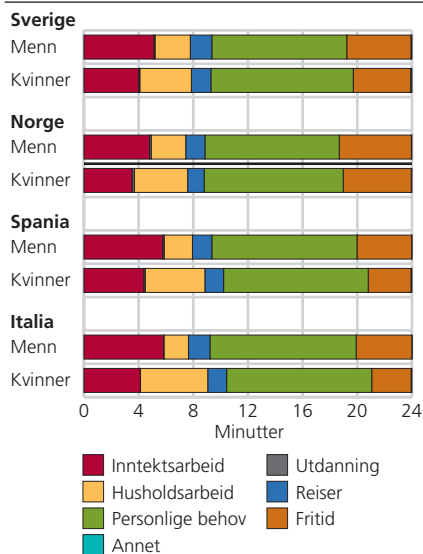
Kilde: De harmoniserte europeiske tidsbruksundersøkelsene.

Figur 5. Tid brukt til ulike typer husholdningsarbeid en gjennomsnittsdag i Sverige, Norge, Spania og Italia. Gifte/samboende menn. Begge partnere yrkesaktive. Minutter

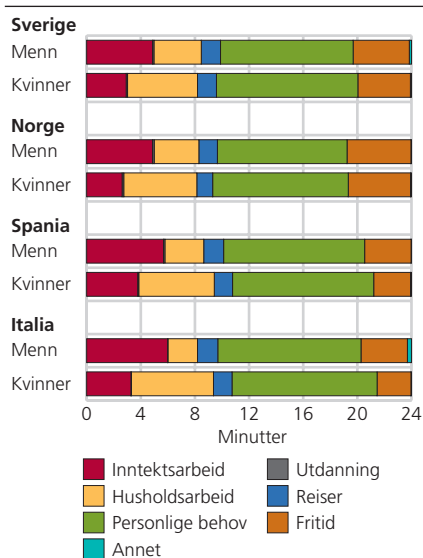
Kilde: De harmoniserte europeiske tidsbruksundersøkelsene.

Figur 6. Tid brukt til ulike hovedaktiviteter en gjennomsnittsdag i Sverige, Norge, Spania og Italia. Gifte/samboende yrkesaktive kvinner og menn. Alder 20-64 år. Timer

Kilde: De harmoniserte europeiske tidsbruksundersøkelsene.

Figur 7. Tid brukt til ulike hovedaktiviteter en gjennomsnittsdag i Sverige, Norge, Spania og Italia. Gifte/samboende yrkesaktive menn og kvinner med barn i alderen 0-6 år. Timer

Kilde: De harmoniserte europeiske tidsbruksundersøkelsene.

landene, fra 2 timer og 39 minutter i Sverige til 2 timer i Italia. Nordmenn bruker 2 timer og 33 minutter. Spanjolene presterer omtrent det samme som italienske menn på dette feltet, med 2 timer og 8 minutter.

Kvinner i sør arbeider mest

Figur 6 illustrerer hvilke hovedaktiviteter tiden brukes på i løpet av døgnet. I Norge og Sverige bruker menn og kvinner like mye tid om vi ser på inntektsarbeid og husholdningsarbeid under ett. I Spania og Italia bruker kvinner betydelig mer tid enn menn til arbeid totalt. Forskjellen i tidsbruk på dette feltet er omtrent en time i Spania og nesten en og en halv time i Italia. Det er også viktig å legge merke til at det er mye større variasjon mellom landene i kvinners enn i menns totale arbeidstid. Kvinner i sør, spesielt i Italia, bruker i gjennomsnitt mer enn en time mer enn nordiske kvinner. Den tilsvarende forskjellen for menn er opp mot en halv time, uavhengig av nord-syd-dimensjonen.

Forholdet mellom inntektsarbeid og husholdningsarbeid er likevel nokså forskjellig blant menn i de fire landene. I Italia og Spania er menns husholdningsarbeid en fjerdedel av det totale arbeidet. I Sveige og Norge er det en tredjedel. For kvinner er det omtrent halvparten i alle fire land. Dette viser at kjønnsforskjellene i sammensetningen av arbeid er større i sør enn i nord.

For gifte/samboende yrkesaktive med barn opp til seks år (figur 7) er bildet litt annerledes. Det totale arbeidet tar mer tid – litt mer for menn enn for kvinner. Kvinner i alle de fire landene og svenske menn bruker mindre tid på inntektsarbeid enn når vi ser bort fra om de har små barn eller ikke. Fedre til små barn i Spania, Italia og Norge bruker omtrent like mye tid på inntektsarbeid som alle yrkesaktive gifte/samboende menn med yrkesaktive partnere.

Trenger avlastning

Når det er små barn i hjemmet, gjør norske og svenske menn også en større andel av husholdningsarbeidet sammenlignet med menn i Italia og Spania. Blant menn er det ingen stor forskjell i det totale arbeidet. For kvinner er det en viss forskjell; kvinner i sør bruker noe mer tid. Det er ingen forskjell mellom kvinner og menn i nord i tiden som brukes til det totale -arbeidet. I sør er kvinners totale arbeidstid lengre enn for menn. Hvis kvinner og menn i sør skulle dele det totale arbeidet mer jevnt, burde menn påta seg flere oppgaver i hjemmet og på den måten antakelig avlaste kvinnene. Det er ikke usannsynlig at dette ville hjelpe kvinnene til i større grad å samordne inntektsarbeid og familieforpliktelse.

En sammenligning mellom svensk og norsk tidsbruksstatistikk fra rundt 1990 og 2000 har vist at kvinner reduserte sin innsats i hjemmet betydelig i løpet av tiåret (Statistiska centralbyrå 2003 og Vaage 2002). Norske menn økte sin tidsbruk til husholdningsarbeid noe i denne perioden, mens svenske menn verken økte eller minsket sin tidsbruk. Den totale tiden som ble brukt til arbeid, har med dette sunket i løpet av tiåret, og kjønnsforskjellen i sammensetningen av det totale arbeidet har også minsket. Kvinner og menn ble mer likestilt når det gjelder sammensetningen av det totale arbeidet. Med andre ord har likestillingen mellom kjønnene økt på dette feltet, men ikke først og fremst fordi menn bruker mer tid på husholdningsarbeid. I stedet er det kvinner som har endret atferd og bruker mindre tid på husholdningsarbeid. På den måten har kvinner vært med på å øke menns andel av husholdningsarbeidet.

Referanser

European Council (2003): Council Directive 96/34/EC, European Council: Presidency Conclusions. Barcelona European Council 15-16 March 2002. Council Decision of 22 July 2003 on guidelines for employment policies of the Member States, 2003/578/EC.

HETUS table generating tool: <https://www.testh2.scb.se/tus/tus/>.

Neyer, Gerda (2006): Family policies and fertility in Europe: Fertility policies at the intersection of gender policies, employment policies and care policies. Max-Planck-Institute für demografische Forschung working paper WP 2006-010, April 2006. (<http://www.demogr.mpg.de/papers/working/wp-2006-010.pdf>).

Statistiska sentralbyrån (2003): Tid för vardagsliv. Rapport 99, SCB Sverige 2003.

Vaage, Odd Frank (2002): *Til alle døgnets tider*, Statistiske analyser 52, Statistisk sentralbyrå.

Siden det er en forskjell mellom den tiden norske/svenske og italienske/spanske menn bruker på husholdningsarbeid, og en enda større forskjell i den andelen de utfører av slikt arbeid, kan en nøkkel til større likestilling på dette området befinner seg hos kvinner i sør. Hvis de gjør slik kvinner i nord gjorde på 1990-tallet, og bruker mindre tid på å stelle hjemme, kan det føre til at menn utfører en større andel av både husholdningsarbeidet og av det totale arbeidet. Dette forhindrer naturligvis ikke at mennene også kan bidra til likestilling gjennom å øke sin innsats i hjemmet.